

13

vanliga frågor om en ny

könstillhörighetslag

Under april kan könstillhörighetslagen komma att uppdateras, efter att frågan har utretts i 17 år.

Den här broschyren vänder sig till dig som undrar hur den nya lagen skulle fungera och vad den väntas få för effekter. Kanske du har hört den pratas om i fikarummet, eller kanske du är politiker eller journalist och vill sätta dig in i vad lagen egentligen handlar om. Oavsett hoppas vi att den här texten kommer dig till nytta och besvarar dina funderingar.

Ordlista

Juridiskt kön

Juridiskt kön är det kön som står i folkbokföringen (gäller alla som är folkbokförda i Sverige). Det syns i svenska personnummer, där den näst sista siffran är jämn för personer som har det juridiska könet kvinna och ojämn för dem som har det juridiska könet man. Det är även det juridiska könet som avgör vilket kön som står i ditt pass.

Könsbekräftande vård

är ett samlingsbegrepp för olika sätt att ändra på kroppen så att den stämmer mer överens med könsidentiteten. Det kan vara hormonbehandling, olika typer av kirurgi, permanent hårborttagning eller röst- och kommunikationsträning. Vilket eller vilka slags könsbekräftande behandling man behöver är olika för olika personer. Alla transpersoner vill eller behöver inte könsbekräftande vård.

Könsdysfori

betyder att man lider av, eller upplever hinder i sin vardag på grund av, att det kön man blev tilldelad vid födseln inte stämmer överens med ens könsidentitet. En vanlig form av könsdysfori är det man kan kalla kroppslig könsdysfori.

Det är när delar av kroppen inte känns rätt eftersom de inte stämmer överens med ens könsidentitet. Könsdysfori kan också vara social och handla om att andra inte ser och behandlar en som den man faktiskt är. Alla transpersoner har inte könsdysfori.

Transperson

Transperson är ett paraplybegrepp för personer som bryter mot samhällets normer för kön och könsidentitet. Trans (som i "att vara trans") används med samma betydelse. Gemensamt för transpersoner är att ens könsidentitet och/eller könsuttryck inte stämmer överens med det juridiska kön man blev tilldelad när man föddes och som bestämdes av hur ens kropp såg ut och tolkades då.

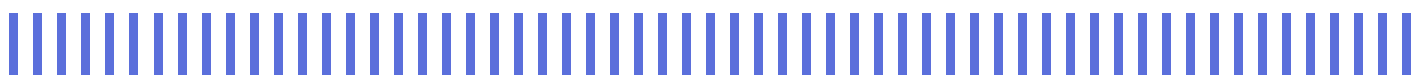
Så fungerar det att ändra juridiskt kön idag

Det är Socialstyrelsens Rättsliga råd som avgör om man kan få ändra juridiskt kön och genomgå de operationer som nämns i lagen. Rättsliga rådet är fristående från övriga Socialstyrelsen, och består av läkare, psykologer och politiker.

För att få ändra juridiskt kön behöver man idag uppfylla flera krav:

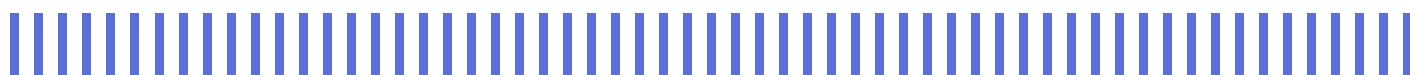
- Man behöver ha fått diagnosen transsexualism.
- Man behöver ha fyllt 18 år och vara folkbokförd i Sverige.
- Man behöver ett särskilt läkarintyg.
- Oftast behöver man ha varit i kontakt med den könsbekräftande vården i minst två år för att Rättsliga rådet ska godkänna ansökan.

I praktiken tar det idag **mellan 5-8 år** att ändra juridiskt kön. Det beror på att de flesta könsdysforiutredningsteamerna idag har långa kötider, i vissa fall upp till 4 år för det första besöket. Därefter brukar utredningen ta ungefär ett år. Det är dessutom fler idag som ansöker om att ändra juridiskt kön, vilket innebär att köerna till Rättsliga rådet i sig har ökat.

3 anledningar till varför lagen behöver uppdateras

- ▶ **Det tar för lång tid.** Det tar lång tid att ändra juridiskt kön idag, mellan 5-8 år. Många transpersoner vittnar om att livet under de här tiden ställs på paus. Man undviker till exempel att söka sig till utbildningar, eftersom man då får ut betyg och certifikat med fel personnummer vilket kan vara mycket svårt att få justerat i efterhand.
- ▶ **Minska belastningen på vården.** Den könsbekräftande vården har i flera år varit underfinansierad, och köerna för att få vård har växt till flera år bara för att komma på det första besöket. Samtidigt lägger könsdysforiutredningsteamet i Stockholm enligt egen beräkning ungefär en fjärdedel av sin tid på att skriva läkarintyg och administration för att patienterna ska kunna ansöka om att ändra juridiskt kön. Genom att minska kraven för att ändra juridiskt kön minskar även belastningen på vården, så vårdpersonal kan lägga tid på sitt egentliga jobb - att erbjuda vård.
- ▶ **Transpersoners säkerhet.** Att ha fel juridiskt kön i sina id-handlingar är något som tvingar transpersoner att komma ut som trans i situationer där det inte är säkert att göra det, till exempel när man reser. Transpersoner är redan en grupp som utsätts för hot, trakasserier och våld i mycket större utsträckning än befolkningen i övrigt. Anmälningarna om hatbrott mot transpersoner har också ökat.

1. Innebär förslaget att individen får bestämma sitt juridiska kön själv?

Nej, lagen kommer inte bygga på självbestämmande. Enskilda individer kan därmed själva inte ändra sitt juridiska kön med en enkel anmälan. Det beror på att kraven på medicinsk utredning för att få ändra juridiskt kön föreslås sänkas men inte tas bort. Detta är något som många människoröretsorganisationer och internationella organ är kritiska till. I övriga nordiska länder är det istället en enkel administrativ process, och helt frikopplat från vården.

Förslaget respekterar inte fullt ut transpersoners mänskliga rättigheter och följer inte FN:s eller Europarådets rekommendationer. Det skulle dock ändå göra det enklare att ändra juridiskt kön, vilket skulle vara en efterlängtd förbättring för transpersoner i Sverige.

2. Kommer en ny translag göra det enklare att få könsbekräftande vård?

Den ena delen av lagen handlar om juridiskt kön, det vill säga, vad som står i folkbokföringen; vilket personnummer du har och vilket kön som står i ditt pass. En sådan lag reglerar exempelvis inte hormonbehandlingar och det kommer fortsatt krävas diagnos för att få tillgång till könsbekräftande vård i Sverige.

Däremot kan en ny lag förhoppningsvis göra att väntetiderna inom den könsbekräftande vården minska. Idag lägger till exempel könsdysforiutredningsteamet i Stockholm enligt egen beräkning ungefär en fjärdedel av sin tid på att skriva läkarintyg och administration för att patienterna ska kunna ansöka om att ändra juridiskt kön. Detta samtidigt som patienter behöver vänta uppemot 4 år för ett första besök inom den könsbekräftande vården.

Förhoppningsvis kommer alltså tiden som vården lägger ner på administration kring juridiskt kön att minska när kraven på medicinsk utredning sänks. Tyvärr kommer dock vården, som saknar resurser och har dragits med långa kötider i flera år, fortsatt behöva lägga ner tid på administration inför ansökningar om att ändra juridiskt kön.

Den andra delen av lagen handlar om underlivskirurgi. Idag behöver man, förutom en diagnos, även ett tillstånd från Socialstyrelsens Rättsliga råd för att få genomgå underlivskirurgi. Om den nya lagen antas kommer man fortfarande behöva en könsdysforidiagnos för att få tillgång till underlivskirurgi, men det kommer inte kräva ett särskilt tillstånd utan vara ett medicinskt beslut som sker i samråd mellan läkare och patient.

3. Kommer fler söka könsbekräftande vård om det blir enklare att ändra juridiskt kön?

Det finns ingen evidens för att det skulle finnas ett samband mellan att det blir enklare att ändra juridiskt kön och att fler söker sig till den könsbekräftande vården. Det är inte heller något som har observerats i de länder där det har blivit enklare att ändra juridiskt kön, till exempel Danmark eller Norge. Antalet personer som söker sig till den könsbekräftande vården har ökat i dessa länder, men motsvarande ökning har skett även i Sverige, Storbritannien och andra länder där det idag är mycket svårare att ändra juridiskt kön.

4. Är könstillhörighetslagen tillräckligt utredd?

Frågan om en ny könstillhörighetslag har utretts i flera omgångar sedan 2007. Det vill säga i 17 års tid. Flera instanser är också övervägande positiva till den nya lagen - bland annat Jämställdhetsmyndigheten, Sveriges läkarförbund, Diskrimineringsombudsmannen och Barnombudsmannen.

5. Kommer lagen att påverka den könsuppdelade statistiken?

Statistiska centralbyrån har själva svarat att de inte har något att invända mot en ny könstillhörighetslag, och skriver i sitt remissvar att en sådan skulle ha “ingen eller mycket begränsad påverkan” på SCB:s verksamhet. Jämställdhetsmyndigheten instämmer i SCB:s bedömning.

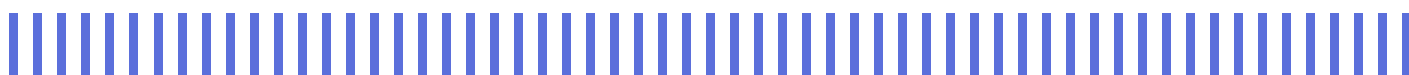

6. Kommer organiserade kriminella kunna utnyttja möjligheten att ändra juridiskt kön?

I en utredning från riksdagens utredningstjänst tittade man på konsekvenserna av att man har infört en ny könstillhörighetslag i Danmark och Norge. Den visar att inga incidenter gällande missbruk i brottsligt syfte har rapporterats. I Sverige bedömde varken Polisen eller Kronofogdemyndigheten i sina remissvar att införande av juridiskt kön baserat på självbestämmande skulle riskera förorsaka några framtida problem.

Även i en rapport från organisationen Transgender Europe har man tittat om länder som har gjort det enklare att ändra juridiskt kön har observerat att det har använts i kriminella syften. Man har inte hittat något fall där det har använts på så vis i Europa, där vissa länder har haft sådan lagstiftning i snart 10 år.

Det är också bra att veta att kopplingen mellan det nya och det gamla personnumret finns kvar, så exempelvis sjukvården kan se personens tidigare journaler. Man behöver ofta dessutom visa upp ett intyg för att kunna ändra personnummer hos olika företag eller myndigheter. Detta intyg visar kopplingen mellan det nya och det gamla personnumret. Dessutom kan exempelvis myndigheter som Skatteverket se kopplingen mellan olika personnummer, även om du byter flera gånger. Därför blir det mycket svårt att komma undan från brott eller skulder genom att ändra juridiskt kön.

7. Kommer lagen påverka vem som får tillgång till toaletter eller omklädningsrum?

I en utredning från riksdagens utredningstjänst tittade man på konsekvenserna av att man har infört en ny könstillhörighetslag i Danmark och Norge. Den visar att inga incidenter gällande missbruk i brottsligt syfte har rapporterats. I Sverige bedömde varken Polisen eller Kronofogdemyndigheten i sina remissvar att införande av juridiskt kön baserat på självbestämmande skulle riskera förorsaka några framtida problem.

Även i en rapport från organisationen Transgender Europe har man tittat om länder som har gjort det enklare att ändra juridiskt kön har observerat att det har använts i kriminella syften. Man har inte hittat något fall där det har använts på så vis i Europa, där vissa länder har haft sådan lagstiftning i snart 10 år.

Det är också bra att veta att kopplingen mellan det nya och det gamla personnumret finns kvar, så exempelvis sjukvården kan se personens tidigare journaler. Man behöver ofta dessutom visa upp ett intyg för att kunna ändra personnummer hos olika företag eller myndigheter. Detta intyg visar kopplingen mellan det nya och det gamla personnumret. Dessutom kan exempelvis myndigheter som Skatteverket se kopplingen mellan olika personnummer, även om du byter flera gånger. Därför blir det mycket svårt att komma undan från brott eller skulder genom att ändra juridiskt kön.

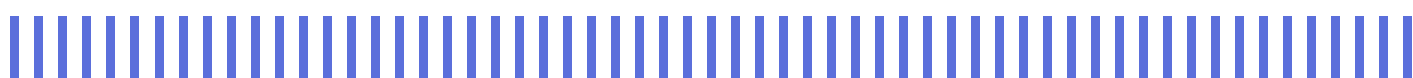

8.

Kommer lagen påverka vem som får tillgång till toaletter eller omklädningsrum?

I Sverige finns det ingen lag som reglerar vilken toalett man ska gå på, en ny könstillhörighetslagstiftning kommer inte förändra detta. Men det finns lagstiftning mot ofredande och trakasserier och det är redan idag förbjudet att trakassera personer i exempelvis omklädningsrum. Alla ska vara trygga i omklädningsrum och på offentliga toaletter.

9. Påverkar lagen vem som blir placerad i vilket fängelse?

Inom Kriminalvården hanteras redan idag frågan om var intagna ska placeras för att minimera risken för våld. Att göra undantag från huvudregeln att placera enligt juridiskt kön är inget nytt, utan en bedömning som görs till exempel om en kvinna har begått sexualbrott mot en annan kvinna. Kriminalvården är positiv till förslaget och skriver i sitt remissvar att en ny lag är förenlig med ordning och säkerhet, samt att man kommer kunna motverka att lagstiftningen missbrukas.

Om den nya lagen antas kommer även fängelse- och häkteslagen uppdateras, så det blir enklare för Kriminalvården att neka personer som vill byta placering på grund av ändrat juridiskt kön. Detta framkommer i Socialutskottets betänkande.

10. Påverkar könstillhörighetslagen könsuppdelad idrott?

Motion och idrott är viktig för folkhälsan, och det är viktigt att idrotten bidrar till en trygg, välkomnande och inkluderande miljö. I könsuppdelad idrott bestämmer respektive idrottsförbund vilka regler som gäller och hur de kan inkludera transpersoner i sin idrott. Det gäller även internationellt, där det är internationella organ som har beslutsrätt i exempelvis världsmästerskap. Det kommer inte en ny könstillhörighetslag att ändra på.

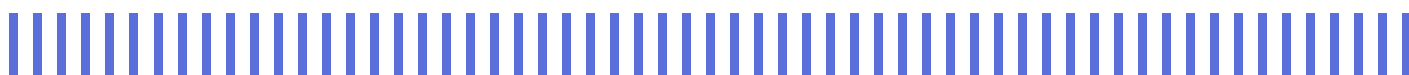
11. Hur har man löst det här i andra länder?

Idag har 17 länder en modern könstillhörighetslag som utgår ifrån individens självbestämmande. Med på listan är samtliga nordiska länder förutom Sverige. De länder som har haft en modern könstillhörighetslag längst har haft den i cirka 12-10 år.

Nedan är en lista på samtliga länder som har en modern translag som utgår från självbestämmande:

- Argentina
- Belgien
- Brasilien
- Colombia
- Danmark
- Ecuador
- Finland
- Irland
- Island
- Luxemburg
- Malta
- Nya Zeeland
- Norge
- Portugal
- Schweiz
- Spanien
- Uruguay

Källa: ILGA Database.

12. Hur har könstillhörighetslagen fungerat tidigare?

1972, när lagen kom, hade man en annan syn på kön och sexualitet. Den nuvarande lagen är samma lag som fram till 2013 krävde att transpersoner skulle sterilisera sig för att få ändra juridiskt kön. Man motiverade tvångssteriliseringarna av transpersoner med att det var viktigt med “reda i släktskapsförhållandena”. I förarbetet till lagen uttryckte man också att det skulle vara olämpligt att transpersoner skulle få barn efter att ha ändrat juridiskt kön.

Transpersoner fick inte heller spara några könsceller, så man var tvungen att välja mellan att få ett nytt juridiskt kön eller att bli biologisk förälder. Utöver krav på sterilisering krävdes, och krävs fortfarande, en transexualism-diagnos och ett tillstånd från Socialstyrelsens Rättsliga Råd. När lagen skapades fanns det en logik i detta, eftersom rådet bedömer alla ansökningar om tillstånd att få genomgå sterilisering. Kravet kring diagnos och tillstånd från Rättsliga rådet för att få ändra juridiskt kön är alltså en rest från tvångssteriliseringarnas tid.

13. Hur vanligt är ånger eller detransition bland personer som har genomgått könsbekräftande vård?

Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU) släppte under 2023 en kunskapsöversikt där de gått igenom 47 olika studier som gjorts kring ånger och detransition. Eftersom det är stor variation i hur studierna har utförts är det svårt att säga exakt hur många som ångrar sig, blivit felbehandlade eller detransitionerar.

Både inom forskningen och för individer själva kan det vara viktigt att särskilja på ånger och detransition. Den vanligaste formen av ånger är att man ångrar ett specifikt kirurgiskt ingrepp eller resultatet av det, till exempel för att det uppstod komplikationer. Man kan även ångra hela sin könsbekräftande behandling. De samlade studierna från SBU visar att mellan 0-4% upplevt ånger på något vis. I det inkluderas både ånger över resultat från behandling och ånger över att ha genomgått behandling.

Om man återgår till att identifiera sig med sitt vid födelsen tilldelade kön kallas det ofta för detransition. Bland studierna som SBU har granskat definieras dock detransition som mycket bredare än så. Där inkluderas bland annat personer som till exempel gått från en binär till en ickebinär könsidentitet och personer som tvingas att detransitionera på grund av faktorer som bristande acceptans från familjen. Om man utgår ifrån denna bredare definition anger SBU att mellan 1-13% detransitionerat helt eller delvis.

Den som vill detransitionera kan kontakta ett köndysforiutredningsteam. Man kan då få hjälp med exempelvis hormonbehandling eller kirurgi om man behöver det. Detta gäller oavsett om personen går från till exempel transtjej till ickebinär eller återgår till att identifiera sig med det kön man tilldelades vid födelsen. Vid behov av psykologiskt stöd ska teamet kunna hjälpa till med det i viss utsträckning.

Man kan också ha behov av att prata med någon innan man landar i vilket vårdbehov man har. Det kan vara ett köndysforiutredningsteam, men det kan också vara kontakt med andra med liknande tankar eller en kurator.

